

SI 94 Sigtuna, Kv. Professorn 1

Litteratur: M. Källström, En förbisedd futharkinskrift och ett personnamn från kvarteret Professorn, i: Situne Dei 2018, s. 90 ff.; A. Wikström et al., Hos Herr Niklas och annat skrivkunnigt folk. Arkeologisk undersökning i kvarteret Professorn 1 i Sigtuna 1999–2000, Up Sigtuna RAÄ 195:1, Morr 63 (2021), s. 205.

Äldre avbildning:

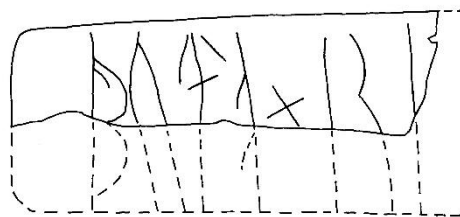
Signum i Samnordisk runtextdatabas/Runor: [U SI94](#)

Ett fragmentariskt revben påträffades år 1999 vid en arkeologisk undersökning i kv. Professorn 1 (Ruta J8. Kontextnummer 2144. Fyndnummer 9998). Benet framkom i en passage och har daterats till ca 1040–1055 (fas 8b, Wikström et al. 2021, s. 205).¹ Det förvaras nu i Sigtuna museum (inv. nr [66037](#)).

Vänstra kortsidan på revbenet är avskuren, medan den högra är avbruten. Benet har klivits på längden och endast den ena hälften är bevarad. Benets längd är 45 mm, bredd 12–14 mm och tjocklek 4–5 mm. Ristning finns på båda sidor och det är inte avgjort vilken sida som ska läsas först. Nedan betraktas den konvexa sidan av benet som framsidan (A).

Fig. 1–2. Runbenet SI 94 från kv. Professorn 1. Sida A. Foto Bengt A. Lundberg 2000 ([Arkivsök](#)) samt rekonstruktionsteckning av Magnus Källström.

Inskrift:

Sida A:

ḃuḃo × ri...

Būdo(?) rī[sti](?) ...

»Budo(?) ristade(?) ...»

¹ Tidigare daterades benet preliminärt till perioden 1051–1071 (Mats Pettersson, meddelande till HG 25/1 2012).

Runristade lösföremål från Sigtuna

SI 94 Sigtuna, Kv. Professorn 1

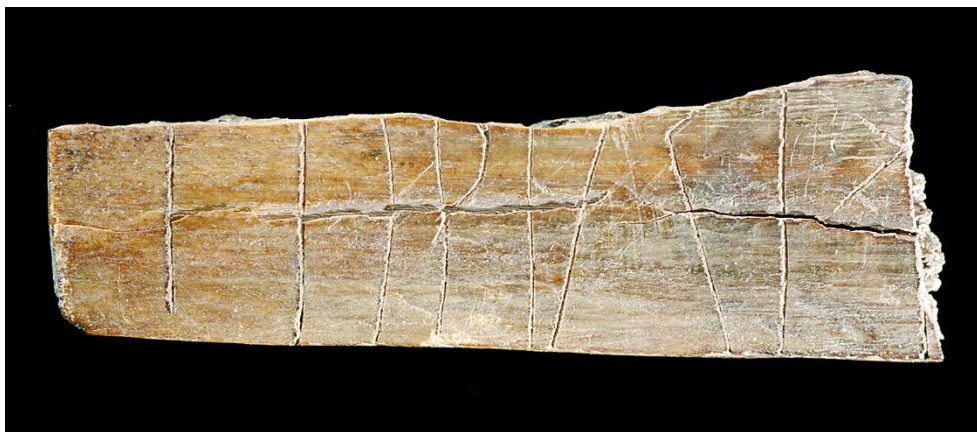
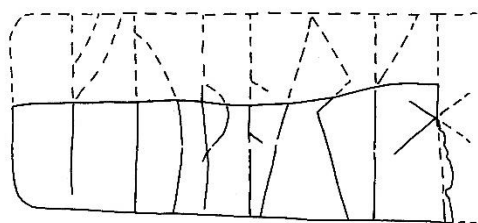

Fig. 3–4. Runbenet SI 94 från kv. Professorn 1. Sida B. Foto Bengt A. Lundberg 2000 ([Arkivsök](#)) samt rekonstruktionsteckning av Magnus Källström.

Sida B:

-**uþor**-h...

¹⁰

[f]uþor[k]h[niastbmr]

Till läsningen:² På sida A är endast den övre delen av runorna är bevarade. Upptill till vänster om den första runan finns ett litet jack som troligen är oavsiktligt. Av runa 1 återstår den övre hälften av en huvudstav med en bågförmig bistav till höger, som är ansatt ett stycke nedanför toppen. Bistaven böjer nedtill in mot huvudstaven, men den har troligen aldrig nått fram till denna. Innanför och parallellt med den övre delen av bistaven finns början till ytterligare en bistav. Troligen rör det sig om en påbörjad ristning som aldrig har slutförts. Eftersom bara den övre hälften av runan återstår har den sannolikt varit **b**, inte **þ** som den nu i sitt fragmentariska skick liknar. Nedtill vid brottkanten finns också en skada som möjligen kan vara rester av den nedre bistaven i en **b**-runa. Huvudstaven i 2 **u** är bågböjd och bistaven är ansatt nedanför toppen. R 3 har två dubbelsidiga bistavar till **t**, som inte är förenade med huvudstaven. Den senare är ristad i två drag och viker av åt vänster. Över huvudstaven går en dubbelsidig bistav i en ganska flack vinkel snett nedåt vänster. Runan tolkas här som en stungen **d**-runa, men skulle formellt också kunna återge en bindruna **ta**. Runa 4 har på den vänstra sidan en

² Beskrivningen bygger i huvudsak på en undersökning av MK den 16 mars 2014.

något böjd bistav snett nedåt vänster. Den liknar nu en **ɑ**-runa, men eftersom den nedre delen saknas har den troligen ursprungligen haft formen **𐌛** och alltså varit **o**. Därefter följer ett kryssformigt skiljetecken. I 5 **r** är inte huvudstaven och bistaven förenade i toppen. Den övre delen av bistaven är bågböjd. Inga bistavar finns i anslutning till den bevarade delen av runa 6, som sannolikt har varit **i**. – På sida B är det i stället den nedre delen av runorna som återstår. Inga bistavar är synliga på runa 7, men avståndet till den följande runan tyder på att sådana kan ha funnits till höger. Därefter följer två stavar, där den andra böjer av åt vänster. Allt talar för att det handlar om den nedre delen av en **u**-runa (runa 8). Den nedre delen av bistaven i 9 **p** skär i mötet med huvudstaven över på den vänstra sidan. Runa 10 har på den högra sidan en kort bistav snett nedåt höger. Den liknar i sitt nuvarande ofullständiga skick runan **n**, men har förmodligen ursprungligen varit en **o**-runa med formen **𐌛**. Huvudstaven i 11 **r** lutar åt höger. Runa 12 är bevarad till en höjd av 14 mm och har inga spår av bistavar. Av 13 **h** återstår bistavarna till vänster samt basen av huvudstaven. Rester av den senare kan också anas i brottkanten.

Den inledande runföljden på A-sidan har ovan lästs som **buḍo**, vilket förutsätter att den tredje runan ska uppfattas som en stungen **t**-runa. Alternativt skulle man också kunna läsa samma runföljd som **buṭo**. Det är mycket frestande att uppfatta detta som ett namn, inte minst eftersom den följande runföljden inleds med runorna **rj...**, som mycket väl kan vara början av en verbform *rī[sti]* 'ristade'. Runföljden **buḍo** kan tolkas på flera olika sätt (se diskussion i Källström 2018, s. 92 f.). Att namnet ser ut att ha slutat på *-o* leder tankarna till en latiniserad namnform. En möjlighet är att det handlar om det fornsvenska *Budde* (fda. *Budde*, fvn. *Boddi*, *Buddi*), även om man i så fall nog hade väntat att stavvokalen skulle ha återgetts med runan **o** (jfr exempelvis *Boddo in Hæslī* 1303, SMP 1, sp. 525). Eftersom nasalen /n/ kan utelämnas framför dentala konsonanter som /d/ är det också möjligt att det kan röra sig om en latiniserad form av fsv. *Bonde* (fda. *Bondi*, fvn. *Bóndi*), men även i detta fall hade nog en skrivning med *o* varit väntad (*Bondo*, se SMP 1, sp. 432 ff.). Man kan dessutom fråga sig hur vanligt det kan ha varit med latiniserade former av nordiska namn under den första hälften av 1000-talet då benet bör ha ristats. Ändelsen *-o* är dock även typisk för många kontinentala mansnamn som exempelvis fht. *Bōdo*, *Būdo*. Främmande namn finns sedan tidigare i Sigtunamaterialet, där väl **alboþ** (ack.) på den ena frisergillestenen U 391 är det mest kända exemplet (se NRL s. 18 s.v. *Albōðr* med hänvisningar). Ett annat exempel är **fuþko** på runbenet SI 33 från kv. Trädgårdsmästaren 9–10, som skulle kunna återge ett kontinentalgermansk namn *Fucco*, *Focco*, *Foco* etc., en kortnamnsbildning till sammansatta namn på *Fulca-*, *Folc-* (se vidare Källström 2018, s. 94).

Inskriften på baksidan av benet har utgjorts av en återgivning av runraden. Om inskriften på framsidan har bestått av en ristarformel ligger det nära till hands att anta att ristningen har tillkommit i en undervisningssituation. Det är i så fall mycket intressant att den som har ristat runorna tycks ha burit ett främmande namn. Benet påträffades i en passage, men utanför hus B:Q som antas ha haft en dubbel funktion av bostadshus och hantverkshus med spår av både horn- och metallhantverk (Wikström et al. 2021, s. 201).

Inskriften ger av allt att döma exempel på två olika **o**-runor: **𐌛** och **𐌛**. Den förra används i futharkinskriften, den senare i personnamnet. Varianten **𐌛** som under medeltiden blir den vanligaste formen för **o** finns på västnordiskt område redan under vikingatiden. I Uppland är den förhållandevis ovanlig, men förekommer i Sigtunatrakten bl.a. på U 479 vid Alsike prästgård, en runsten som av ornamentiken att döma bör tillhöra 1000-talets första hälft.

Runristade lösföremål från Sigtuna

SI 94 Sigtuna, Kv. Professorn 1

Stenen är signerad av den annars okände runristaren Ulvkell, som dock har flera likheter med runristaren Torbjörn i Sigtuna. Den sannolika förekomsten av en stungen **t**-runa för /d/ är något påfallande med tanke på den tidiga datering som benet nu har fått, ca 1040–1055. De tidigast säkert daterade **d**-runorna i runmaterialet finns annars på de runmynt som Sven Estridsson lät prägla i Lund ca 1065–1075 (se vidare M. Källström, Gravhällsfragmentet från Tornby i Fornåsa i Östergötland och utvecklingen av några medeltida runformer, i: Futhark 6 (2014), s. 124 f., jfr även Källström 2018, s. 94 f.).

Detta dokument ingår i en digital utgåva av runristade lösföremål från Sigtuna. Dessa publiceras fritt tillgängliga på Internet.

Texten är ännu preliminär och kan komma att revideras. Hittar du felaktigheter eller känner till källor som inte har utnyttjats är du välkommen att meddela dessa på nedanstående e-postadress.

Författare: Magnus Källström/Helmer Gustavson
Kontakt: magnus.kallstrom@raa.se

Riksantikvarieämbetet
Box 1114, 621 22 Visby
Tel. 08-5191 8000
www.raa.se